

הגמרא מבארת מה החילוק בין הרישא לסיפא, שואלת הגמרא: **מאי שניא רישא** – במה שונה הרישא שלא ידע ששבת היום ויודע אלו מלאכות אסורות בשבת שאינו חייב אלא חטאת אחת על כל שבת, ו**מאי שניא סיפא** – ובמה שונה הסיפא שידע ששבת היום אלא שלא ידע שמלאכות אלו אסורות בשבת שחייב חטאת על כל מלאכה.

משיבה הגמרא: **אמר רב ספרא, כאן** – ברישא ששכח שהיום שבת, **מדיעת שבת הוא פורש** – על ידי שיאמרו לו שהיום שבת יפרש ולא יעשה המלאכה ומכיר שחטא, ועל כך הוא מביא קרבן, ואם כן שגגת שבת היא, ועל השבת הוא מביא חטאת, הלכך אינו מביא אלא חטאת אחת על כל שבת. ו**כאן** – בסיפא שידע שהיום שבת אלא שלא ידע שמלאכות אלו אסורות, **מדיעת מלאכה הוא פורש** – על ידי שיאמרו לו שמלאכה זו אסורה בשבת יפרש ולא יעשה המלאכה ומכיר שחטא, ועל כך הוא מביא קרבן, ואם כן שגגת מלאכה היא, ועל המלאכה הוא מביא חטאת, הלכך מביא חטאת על כל מלאכה ומלאכה.

דוחה הגמרא: **אמר ליה רב נחמן, כלום פריש משבת אלא משום מלאכות** – וכי מה שפורש מלעשות המלאכה כשאומרים לו שבת היום אינו משום שעל ידי כך נודע לו שמלאכה זו אסורה כיון ששבת היום, ו**כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת** – וכן מה שפורש מלעשות המלאכה כשאומרים לו מלאכה זו אסורה, וכי אינו משום שעל ידי כך נודע לו שבעשיית מלאכות אלו הוא מחלל את השבת, ואם כן מה שיפרש ולא יעשה את המלאכה הוא על ידי ידיעת שניהם.

הגמרא מביאה ביאור אחר בחילוק בין הרישא לסיפא: **אלא אמר רב נחמן, קרבן דחייב רחמנא אמאי** – על מה חייבה התורה להביא קרבן, **אשננה, ולכן התיב** – שם ברישא שנעלם ממנו שהיום שבת אינו חייב אלא חטאת אחת על כל שבת, לפי שהיה **שננה** – שגגה אחת היא, אבל **הקא** – כאן בסיפא שנעלם ממנו שמלאכות אלו אסורות חייב חטאת על כל מלאכה, לפי ש**שננה** **שננות תוין** – יש כאן הרבה שגגות, שכל מלאכה נעלמה ממנו בפני עצמה.

שנינו במשנה: הדין שהיה שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה ולא ידע שמלאכות אלו אסורות, חייב חטאת על כל מלאכה, **מלאכה ומלאכה**. הגמרא מבארת מנין שחייב על כל מלאכה, מבררת הגמרא: חילוק **מלאכות מנלן** – מנין שחייב חטאת על כל מלאכה בפני עצמה אף אם עשה את כולן בהעלם אחד.

משיבה הגמרא: **אמר שמואל, אמר קרא** לגבי המחלל את השבת (שמות לא יד), **מחלליה מות יומת**, ומכך שכתוב 'מות יומת', יש ללמוד שהתורה רבתה מיתות הרבה על חילול אחד, והיינו כשעשה הרבה מלאכות בהעלם אחד.

מקשה הגמרא: **האי במזיד בתיב** – הרי פסוק זה נאמר לגבי המחלל שבת במזיד סקילה, ואיך נלמד ממנו לעושה מלאכה בשוגג שהוא חייב חטאת.

מתרצת הגמרא: **אם אינו ענין** – אם אינו נצרך למחלל שבת במזיד ללמד שהוא חייב מיתה, **דכתיב בו** (שמות לא א) **כל העושה בו מלאכה יומת**, ואין צריך פסוק נוסף ללמדנו שהמחלל שבת במזיד במיתה, **תנהו ענין לשונג, ומאי** – ומה כוונת הלשון 'ומת' שבפסוק אם אכן מדובר בשוגג, **יומת במזון**, שצריך להביא הרבה קרבנות, ועולה לו ממזון רב.

מקשה הגמרא: מדוע הוצרך שמואל ללמוד דין חילוק מלאכות מ'מות יומת', ו**תניפוק ליה** – והרי יכול היה ללמוד דין חילוק **מלאכות מהיקא דנפקא ליה לרבי נתן** – מהיכן שלמד רבי נתן דין זה. **דתניא בברייתא, רבי נתן אומר**, נאמר **לא תבצעו אש בכל מושבותיכם ביום השבת**, מה תלמוד לומר – מה בא הפסוק ללמדנו, הרי לא נצרך ללמדנו שאסור להבעיר אש, שכבר נאמר (שם ב') **לא תעשה כל מלאכה**, ואף הבערת אש מלאכה היא, אלא לפי

שנאמר (שם לא א-ב) **וינקחל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים וגו', ששת ימים תעשה מלאכה**, ומכך שכתוב 'דברים' בלשון רבים יש ללמוד ששני דברים בכלל, ומכך שכתוב 'הדברים' בה'א יש לרבות עוד אחד, הרי שלשה, ומכך שכתוב 'אלה הדברים', באה תיבת 'אלה' שהיא בגימטריה ל'ו לרבות עוד שלושם וששה, הרי שלושים ותשע, **אלו שלשים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסיני**, ויכול הית לומר שאם עשאן לכל המלאכות כולן כהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת, לכך תלמוד לומר (שם לד כא) **בפחריש ובקציר תשבות**, ציוה הכתוב על החרישה בפני עצמה ועל הקצירה בפני עצמה, כדי ללמדנו שחייב חטאת על כל מלאכה. ממשכיה הבריייתא, ו**עדיין אני אומר** שיש להשיב על לימוד זה, שמפסוק זה יש ללמוד שעל חרישה ועל הקצירה חייב שתים אף אם עשאן בהעלם אחד, שהוציאם הכתוב מכלל שאר המלאכות ופירט כל אחת בפני עצמה, ועל כולן – אבל על שאר המלאכות אינו חייב אלא חטאת אחת, שהרי כלל הכתוב את כל המלאכות בלאו אחד, לכך תלמוד לומר **לא תבצעו אש**, ולכאורה קשה, הרי הקצירה בכלל המלאכות עליה נאמר 'לא תעשה כל מלאכה' היתה, ולמה יצאת להיכתב בפני עצמה, אלא להקיש אליה שאר מלאכות שהיו עמה בכלל של 'לא תעשה כל מלאכה', ולומר לה, מה מצונו בהקצירה שהיא אב מלאכה, והיינו עליה חטאת בפני עצמה, שהרי נכתבה בפני עצמה, אף כל שהוא אב מלאכה, חייבין עליה חטאת בפני עצמה. וקשה, מדוע לא למד שמואל חילוק מלאכות מדרשה זו.

מתרצת הגמרא: הטעם ששמואל הוצרך ללמוד שחייב על כל מלאכה שעשה בהעלם אחד בפני עצמה מ'מחלליה' ולא מ'לא תבצעו' הוא מפני שסבר לה ברבי יוסי דאמר הקצירה ללאו יצאת – שהבערה נכתבה בפני עצמה כדי ללמד שאין חייבים עליה כרת וסקילה כשאר מלאכות, אלא רק עובר בלאו. דתניא בברייתא, הקצירה ללאו יצאת, דברי רבי יוסי. רבי נתן אומר לחלק יצאת – ללמד שחייבים חטאת על כל מלאכה ומלאכה אף שעשאן בהעלם אחד.

מוסיפה הגמרא ומקשה: מדוע הוצרך שמואל ללמוד דין חילוק מלאכות מ'מות יומת', ו**תניפוק ליה** – והרי יכול היה ללמוד לחלוק **מלאכות מהיקא דנפקא ליה לרבי יוסי** – מהיכן שלמד רבי יוסי דין זה. דתניא בברייתא, **רבי יוסי אומר**, נאמר לגבי החוטא בשוגג (ויקרא ד א) **נפש כי תחטא בשגגה מפל מצות ד' אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה**, מכך שלא כתוב 'ועשה אחת', ומ"ם מתיבת 'מאחת' מיותרת, וגם תיבת 'מהנה' מיותרת, יש ללמוד שיש פעמים שחייבים חטאת אחת על כולן – על כל העבירות שעשה בהעלם אחד לפי שאינן חשובות אלא 'אחת', ויש פעמים שחייבין חטאת על כל אחת ואחת בפני עצמה, לפי שהעבירות שעשה נחשבות 'הנה', כלומר עוונות רבים, שהנה הוא לשון רבים.

ואמר רבי יוסי ברבי חנינא, מאי טעמא דרבי יוסי – איך דורש רבי יוסי את הפסוק, הרי עדיין מ"ם של 'מהנה' ומ"ם של 'מאחת' מיותרות, ומבאר רבי יוסי ברבי חנינא, שהיה יכול לכתוב 'אחת' וכתב 'מאחת', וכן היה יכול לכתוב 'הנה' וכתב 'מהנה', ולכך יש לדרוש גם את התיבה עצמה, וגם את המ"ם המיותרת, שאת התיבות 'אחת' ו'הנה' יש לדרוש כך, בא הכתוב ללמד שיש אחת – חילול של שבת אחת, שהיא 'הנה' – שחייבים עליו כמה חטאות, כגון שעבר על מלאכות רבות באותה השבת, שהולכים אחר המלאכות, ויש 'הנה' – כמה מלאכות, שהיא אחת – שאין חייבים עליהם אלא חטאת אחת. ואת המ"ם המיותרת שבשניהם יש לדרוש כך, שאם היה כתוב 'אחת' ויהי משמע שאם נתכסין לכתוב 'שמןעין' אינו חייב אלא אם כתב את כל התיבה, ומכך שכתב 'מאחת' במ"ם משמע שחייב אף אם עשה מקצת המלאכה,

שבת דף ע עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קכז

את כל אבות המלאכות. וְהוֹיֵנָּה בָּהּ – ונשאנו ונתנו (שם ע"ב) בדברי
משנה זו, מְנַיֵּנָה לָמָּה לִי – מדוע הוצרך התנא לפרש את מנין
המלאכות, והרי בהמשך פירט את כולם, ואנו נמנה לבד כמה
מלאכות הן. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, התנא בא להשמיענו במנין זה, שְׁאֵם
עֲשָׂאָן לכל המלאכות בְּוָלָן בְּהֶעֱלֵם אַחֵר – שלא נודע לו בינתיים
שחטא, חַיִּיב חטאת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, ולא די לו בחטאת אחת
משום חילול שבת. מסיימת הגמרא את הקושיא: אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא
– אם תאמר שהעֵלֶם זה וזה בִּידוֹ חַיִּיב חטאת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת,
שְׁפִיר – מובן מה שלמדנו מהמשנה שחייב על כל מלאכה ומלאכה,
שזה שנעלמו ממנו כל המלאכות הרי העלם זה וזה בידו, אֵלָּא אִי
אִמְרַת שבאופן שהעלם זה וזה בידו, כיון שֶׁהֶעֱלֵם שֶׁבַת בִּידוֹ אֵינוֹ
חַיִּיב אֵלָּא אַחַת וכמסקנת רבינא, אם כן הִכִּי מְשַׁכַּחַת לָהּ – היכן
אתה מוצא דין זה שחייב חטאת על כל אחת ואחת, דווקא בְּוָדוֹן
שֶׁבַת וְשִׁנְגַת מְלָאכֹת – שידע שיום זה הוא שבת אבל לא ידע
שמלאכות אלו אסורות בשבת, וזוהן שבת היינו שידע לכל הפחות
שיש מלאכה אחת האסורה בשבת, הִנֵּיחָא אִי קָבַר לָיָהּ – מובן הדבר
אם הוא ו-רבינא שפשט שהעלם זה וזה אינו חייב אלא חטאת אחת
סובר בְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר (לעיל טו), בְּיָוֵן שִׁשְׁנֵי בְּכַרְתָּ אֶף עַל פִּי
שְׁחִידָא בְּלָאוּ – שאפילו אם עשה מלאכה וידע שעובר בלאו אלא
שלא ידע שחייבים על מלאכה זו כרת נחשב שוגג, וחייב חטאת,
מְשַׁכַּחַת לָהּ – אתה מוצא אופן שהיה וזוהן שבת ושגגת כל
המלאכות, כגון דְּרָדַע לָיָהּ שֶׁבַת בְּלָאוּ – שידע שהעושה את כל
המלאכות עובר בלאו, אבל לא ידע שחייב כרת, וזה נחשב וזוהן שבת
כיון שידע ששבת היום ושהעובר על מלאכות שבת עובר בלאו,
וחייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה כיון שהיה שוגג בכרת. אֵלָּא
אִי קָבַר לָהּ – אבל אם סובר רבינא בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דְּאָמַר
שאין חייב חטאת עַד שִׁשְׁשִׁיּוֹ בְּלָאוּ וְכַרְתָּ, אבל אם ידע שישנו לאו
במלאכות שבת אינו נחשב שוגג, דְּרָדַע לָיָהּ שֶׁבַת בְּמָאִי – במה נקרא
זוהן שבת כששגג בכל הל"ט מלאכות, הרי הוא סבור שכל המלאכות
מותרות ואינו יודע שיש חילוק בין שבת לשאר הימים. ואם כן אין
אופן שחייב חטאת על כל אחת ואחת אלא בהעלם זה וזה בידו, ולא
כדברי רבינא.

מתרצת הגמרא: אף אם סבר רבינא כריש לקיש יש אופן של וזוהן
שבת ושגגת כל המלאכות שחייב על כל אחת ואחת, כגון דְּרָדַע לָהּ
בְּתַחֲוִימִין – שידע שיש איסור לצאת בשבת מחוץ לתחום, שזהו
איסור שאין חייבים עליו קרבן, וְמִשְׁנָה זו ששינוי שהשוגג בכל
המלאכות חייב חטאת, שניה אֵלִיבָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא – לשיטת רבי
עקיבא הסובר שאיסור תחומין הוא מן התורה, וזה נחשב וזוהן שבת
כיון שהוא יודע ששבת היום וידע שיש חילוק בין שבת לשאר
הימים.

הגמרא מבארת דין העושה מלאכה בשגגת שבת וחזר ועשאה
בשגגת מלאכות: אָמַר רַבָּא, קִצְרִי וְטָחֵן בשבת תבואה בשיעור
בְּגִדוֹנִיתָ, בְּשִׁנְגַת שֶׁבַת וְוָדוֹן מְלָאכֹת – שידע שמלאכות אלו
אסורות בשבת אבל שכח שאותו היום הוא שבת, שאינו חייב אלא
חטאת אחת על שתי המלאכות, וְחִזְרִי וְטָחֵן פעם נוספת שיעור
בְּגִדוֹנִיתָ בְּוָדוֹן שֶׁבַת וְשִׁנְגַת מְלָאכֹת – שנזכר שהיום שבת אבל
שכח שמלאכות אלו אסורות, שחייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה,
וקודם שקצר וטחן בפעם השניה לא נודע לו שחטא בשקצר וטחן
בפעם הראשונה, ולבסוף נודע לו עַל קִצְרִיָּה וְטָחִינָה שֶׁל שִׁנְגַת
שֶׁבַת וְוָדוֹן מְלָאכֹת שעשה בפעם ראשונה, והפריש חטאת אחת על
שתי מלאכות אלו, וקודם שנתכפר בחטאת זו חִזְרִי וְנִדְּעָ לוֹ עַל
קִצְרִיָּה וְעַל טָחִינָה שֶׁל וְוָדוֹן שֶׁבַת וְשִׁנְגַת מְלָאכֹת שעשה בפעם
השניה קודם שהפריש את החטאת,

דהיינו שכתב אותיות 'שם' מתיבת 'שְׁמַעוֹן', שאותיות אלו אפשר
להתחייב עליהן בפני עצמן משום שתיבה בפני עצמה היא במקום
אחר. ואם היה כתוב 'הִנֵּה' היה משמע שחייב רק על אֲבוֹת מלאכות,
ומכך שכתב 'מִהִנֵּה' ב"מ"ם יש לרבות שחייב אף על התולדות
היוצאים מ'הנה', דהיינו מהאבות.

ממשיך רבי יוסי ברבי חנינא לבאר את דרשת רבי יוסי: ומה שדרש
רבי יוסי את התיבות 'אחת' ו'הנה', שבא הכתוב ללמד שיש אופן
שחייב על חילול של שבת אחת כמה חטאות, ויש אופן שחייב על
כמה מלאכות חטאת אחת, כוונתו כך, מה שדרשנו אַחַת שְׁהִיא הִנֵּה
– שחייב כמה חטאות על חילול של שבת אחת, היינו בְּוָדוֹן שֶׁבַת
וְשִׁנְגַת מְלָאכֹת – שידע שהיום שבת אבל לא ידע שמלאכות אלו
אסורות בשבת, שאז נחשב שעשה הרבה שגגות. ומה שדרשנו הִנֵּה
שְׁהִיא אַחַת – שחייב חטאת אחת על כמה מלאכות, היינו בְּשִׁנְגַת
שֶׁבַת וְוָדוֹן מְלָאכֹת – ששכח שהיום שבת אבל ידע שמלאכות אלו
אסורות בשבת, שאז הכל בגדר שגגה אחת. וקשה, מדוע לא למד
שמואל חילוק מלאכות מדרשה זו.

מתרצת הגמרא: וְשִׁמּוּאֵל לא דרש את דרשת רבי יוסי הנזכרת אַחַת
שְׁהִיא הִנֵּה וְהִנֵּה שְׁהִיא אַחַת משום שלא מְשַׁמַּע לָיָהּ לדרוש כן,
וסובר שכל הפסוק בא ללמדנו שחייב על 'שם' מ'שמעון', ושחייבים
גם על התולדות.

הגמרא מסתפקת במי ששגג גם בשבת וגם במלאכות: בְּעָא מִיָּנִיה –
שאל ממנו רַבָּא מֶרֶב נַחְמִין, הֶעֱלֵם זֶה וְזֶה בִּידוֹ – מי שעשה בשבת
אחת כמה מלאכות ונעלם ממנו שהיום שבת ונעלם ממנו גם
שמלאכות אלו אסורות בשבת, מָהוּ דִּינָהּ, האם חייב חטאת אחת על
כולן כיון שנעלם ממנו שהיום שבת, או חייב חטאת על כל מלאכה
ומלאכה כיון שנעלם ממנו שמלאכות אלו אסורות בשבת.

משיבה הגמרא: אָמַר לָיָהּ רב נחמן לרבא, הֲרִי הֶעֱלֵם שֶׁבַת בִּידוֹ,
ושבת היא עיקר המצוה, וכיון שנעלם ממנו שהיום שבת אינו חַיִּיב
אֵלָּא חטאת אַחַת משום שגגת שבת.

דוחה רבא: אִדְרָבָּהּ, הֲרִי הֶעֱלֵם מְלָאכֹת בִּידוֹ וְצָרִיךְ להיות חַיִּיב
עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, שכיון שבהעלם מלאכות חייב על כל מלאכה,
לא מסתבר לומר שמחמת שנעלם ממנו גם שהיום שבת יהא נשכר,
ויותר מסתבר שהתורה פטרה אותו מלהביא חטאת על כל מלאכה
רק בשגגת שבת שאין עמה שגגת מלאכות.

פושטת הגמרא את ספקה באופן אחר: אֵלָּא אָמַר רַב אֲשִׁי, חוֹיֵנָּה –
אנו רואים מחמת מה פרש אותו אדם מלעשות המלאכה ובא
להתכפר, אִי מְשֻׁם שאמרו לו 'שֶׁבַת היום' קָא פְּרִישׁ, אם כן הֲרִי
הֶעֱלֵם שֶׁבַת בִּידוֹ – מוכח שעשה את המלאכה משום שנעלם ממנו
שהיום שבת, וְאֵינוֹ חַיִּיב אֵלָּא חטאת אַחַת משום שגגת שבת. וְאִי
מְשֻׁם שאמרו לו 'מְלָאכָה זו אסורה' קִפְּרִישׁ ו-פרש, אם כן הֲרִי
הֶעֱלֵם מְלָאכֹת בִּידוֹ – מוכח שעשה את המלאכה משום שנעלם
ממנו שמלאכה זו אסורה, וְחַיִּיב חטאת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת
מהמלאכות.

מקשה הגמרא: אָמַר לָיָהּ רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי, כְּלוּם פְּרִישׁ מְשַׁכַּחַת אֵלָּא
מְשֻׁם מְלָאכֹת – וכי מה שפרש מלעשות המלאכה כשאמרו לו
ששבת היום אינו משום שהבין שמלאכה זו אסורה. וְכְּלוּם פְּרִישׁ
מְלָאכֹת אֵלָּא מְשֻׁם שֶׁבַת – וכן מה שפרש מלעשות המלאכה
כשאמרו לו שמלאכה זו אסורה, וכי אינו משום שהבין ששבת היום,
ואין ראייה ששגגת שבת או שגגת מלאכות בידו ממנה שראינו שפירש
מחמתו. אֵלָּא לֹא שָׁמָּה – בין אם פירש מחמת שאמרו לו ששבת היום
או שפירש מחמת שאמרו לו שמלאכה זו אסורה, אינו חייב אלא
חטאת אחת.

הגמרא מקשה על מסקנתו של רבינא: תִּנָּן במשנה (להלן ע"ג), אֲבוֹת
מְלָאכֹת האסורות בשבת, אֲרַבְעִים חֲסֵר אַחַת. ומונה המשנה שם